

9 februari 2022

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Schulden-en-reparatie-en-vergoedingen: Waar zit de verborgen dynamiek...

1 Inleiding

Er waart een groot aantal discussies rond in onze maatschappij en de daaraan gekoppelde economie, als het gaat om ons aller 'geld'. Het betreft vooral het gaan bepalen hoe bepaalde regelingen, ontwikkelingen, scenario's en strategieën als het ware moeten en kunnen worden gerepareerd. Zeker in deze onzekere tijd, niet alleen bij hetgeen voortvloeit uit de pandemie en de onrustige situaties in allerlei delen van onze wereld, maar ook als het gaat om financiële gevolgen van de sterk oplopende inflatie en het opduiken van allerlei zaken waarbij de aanpak nu pas in het historisch perspectief als verkeerd wordt gezien. Er moet ineens veel wordt gerepareerd, met de overheid vooral in het brandpunt van de belangstelling om 'er wat aan te gaan doen'.

Er is een nieuwe regering die op voorhand al ruimhartig met extra gelden is gaan strooien, in de planning voor de komende jaren, daarmee eigenlijk automatisch een opening biedend aan veel uiteenlopende groepen om tevens bij het kabinet aan te kloppen, wijzend op fouten die in het verleden zijn gemaakt en nu op korte termijn hersteld dienen te worden.

Het onderwijs is een koploper in de reparatieplannen, kijkend naar het extra budget dat voor allerlei ontwikkelingen op de payroll is gezet. Maar daarmee is de koek niet op, ja zelfs te kort aan het worden. Dat kan gaan knellen, zeker als nu ook de miljarden de ministers om de oren gaan vliegen, omdat fouten uit het verleden vanaf nu en met terugwerkende kracht moeten worden omgezet in scenario's en modellen die ook nog eens bestendig moeten zijn tegen nieuwe onvoorziene omstandigheden. En dan maar hopen dat twee kabinetten verder niet weer in de buidel dient te worden getast omdat alles nu alsnog verkeerd wordt gerepareerd en op een onjuiste wijze fris in de steigers wordt gezet.

2 Een aantal ontwikkelingen op een rijtje

Terugblikkend op wat zoal aandacht heeft gekregen in de afgelopen periode in het kader van hetgeen hierboven losjes uit de pols is geschetst, kun je een paar interessante zaken op een rijtje zetten. We verwoorden ze op onze eigen wijze, maar als we ze hebben behandeld, is het is niet moeilijk om te kijken naar interessante verbanden, dus u kunt ze ook ontdekken.

Achter hetgeen we stellen, bevinden zich vaak allemaal ingewikkelde regels, in gestaalde kaders gegoten. U kunt ze zelf opzoeken - of er een nationale quiz van maken (maar wel uitkijken dat de antwoorden vroegtijdig op 'tik-tok' te koop worden aangeboden...).

2.1 'Spaartaks'

Een al jaren opmerkelijke belastingcomponent is nu afgeschoten. De overheid was jarenlang van mening dat mensen met veel geld achter de hand op een gegeven moment besluiten om alles boven een bepaalde vermogensgrens te gaan beleggen. Dat gebeurt natuurlijk best vaak met een duidelijke redenen nl. om meer rendement te behalen – en dat vermoedt de belastingdienst dus ook. Daarmee worden echter voorzichtige en dus volledig risicomijdende burgers gedwongen om (veel) meer belasting te betalen over het vermogen dan er aan rente binnenkomt.

Om alles te gaan repareren en op de juiste wijze met terugwerkende kracht het teveel betaalde bij deze 'vermogensrendementsheffing' te kunnen terugstorten, zal zorgvuldig moeten worden nagegaan wat er boven de grens van de vrijstelling in de aangiften werd opgegeven als spaargeld dan wel als behorende tot een vorm van belegging. Of gaat de overheid gewoon iedereen terugbetalen, ongeacht het karakter van het vermogen, dus gewoon spaargeld of juist risicovol belegd, en zo ja, wil men dan ook weten wat er concreet aan winst is gerealiseerd?

2.2 Cryptomunten

Er is bekend gemaakt dat de belastingdienst actief gaat handelen met betrekking tot het belasten van de winsten die worden gemaakt met het aanschaffen van cryptomunten, een belegging dus in een 'digitaal waardemiddel'. Daarmee bouwt iemand ook een vermogen op, net als met aandelen, obligaties en andere bronnen die kunnen worden aangeboord om het (spaar)geld meer te laten renderen dan wat nu met spaarrekeningen te realiseren valt. De overheid kan nagaan waar de cryptomunten zich bevinden en vervolgens koppelen aan de bezitters, op basis van het recht dat daarvoor bestaat binnen de wettelijke kaders om Nederlanders digitaal te mogen volgen.

De beheerders en adviseurs bij crypto-fondsen zijn meteen in beweging gekomen en hebben hun klanten geadviseerd alvast te gaan bezien hoe ze straks hiermee om dienen te gaan. Ook past daarbij de waarschuwing dat het verbergen van beleggingen wordt gezien als fraude, en in z'n geval kunnen de winsten nog een keer fors worden afgeroomd.

Er zijn kennelijk veel jongeren die hun zakgeld omzetten in cryptomunten, om zo mee te drijven op de hype die is aangezwengeld door de Bitcoin en bepaalde zakenlieden. Het levert aanzien op als er meer winst wordt gemaakt dan vrienden in de groep, maar het zal vaak om een bescheiden bedragjes gaan. Echter, er gaan ook verhalen rond over de wat oudere jongeren, in hun hoedanigheid van student, die ruimhartiger lenen dan nodig is en het extra geld inzetten op het behalen van winsten die later mede zijn te gebruiken voor hun verdere financiële ontwikkeling.

Deze studenten moeten dus ook gaan bezien hoe hun crypto-positie moet worden meegenomen in het betalen van belasting. Dat kan in het kader van het nagaan voor de Belastingdienst hoe door iemand wordt bijverdiend. Die verdiensten hebben sinds 2020 geen relatie meer met zaken als huurtoeslagen en andere inkomsten voor de ouders, als de betrokkenen ook nog thuis wonen. Maar als de crypto-munten qua waarde de pan uit gaan rijzen, worden ze wel meegenomen in het gezinsinkomen, met alle gevolgen van dien.

De studenten die in crypto-munten beleggen met inzet van het geleende geld, bouwen ook al doende een schuld op. De overheid zou net als bij de 'vermogensrendementsheffing' bij het gaan nadenken over het vergoeden van de schulden als gevolg van het leenstelsel, diepgravend onderzoek kunnen doen naar de wijze waarop deze zijn opgebouwd.

2.3 Leenstelsel en schulden

Er is al naarstig gezocht naar wat de directe gevolgen zijn geweest voor degenen die onder het leenstelsel ('studievoorschot') een schuld opbouwden. Er kan een vergelijking plaatsvinden met hetgeen een 'logische' schuld zou zijn bij het hebben van studiefinanciering voor iedereen, op basis van bepaalde criteria (bijvoorbeeld vier hbo-jaren basisbeurs thuiswonend: 5000 euro, uitwonend: 14000 euro, bij benadering), maar dan wel toegekend aan iemand die daar volledig voor aanmerking zou zijn gekomen en... ook binnen 10 jaren de hbo-bachelor heeft behaald!

De parameters in het zoekmodel zullen zonder meer voor een behoorlijk ingewikkeld Excel-programma gaan zorgen. Het zal om onafhankelijk vast te stellen parameters gaan, maar ook om zaken die mede afhankelijk zijn van persoonlijke omstandigheden en keuzes. Dan heb je het over al dan niet vanuit huis studeren, het al dan niet lenen van een extra bedrag, het hebben van bijkomende studiekosten, het kunnen leunen op de steun van huis-uit, het hebben van een bijbaantje om de schuld te kunnen beperken, en nog diverse andere aspecten.

Een lastig element is uiteraard de component van de schuld die is toe te schrijven aan het langer studeren dan de nominale duur van de gevolgde opleidingen – of door studies na elkaar te volgen. Iemand kan best bijv. zeven jaar over een vierjarige bacheloropleiding doen, om allerlei persoonlijke redenen, maar hoe moet je dan kijken naar die drie jaren vertraging, om te bezien wat in normale omstandigheden een acceptabele vertraging is, niet te verwijten aan de student zelf?

De afgelopen twee jaren – en dan komt er ook nog weer een jaar met het leenstelsel bij – heeft de gehele studentenpopulatie te maken gehad met het virus en met de invloed ervan op het studeren qua tempo. Er is al een kleine 'schadevergoeding' specifiek aan de vertraagde diploma-behaalders toegekend, maar degenen die nu nog studeren, zullen ongetwijfeld gaan wijzen op de extra uitgaven die onvermijdelijk moesten worden gemaakt.

3 Er gaat nog meer spelen

We nemen toch ook maar even de tijd en de ruimte om vooruit te kijken naar wat ontwikkelingen die zeer waarschijnlijk een rol gaan spelen bij het financieren van het toekomstige studentenleven, en de wijze waarop de overheid daarbij de rol van steunpilaar mag, moet en kan spelen. Het zijn zaken waarmee overigens iedereen op een of andere wijze te maken krijgt, maar goed, hier even de focus op de student (en dan hebben we het over de jongeren die een voltijdse of duale opleiding volgen want bij deeltijd is er geen sprake van studiebeurzen).

- De kosten voor een kamer zullen fors gaan stijgen, voor huur, energie en allerlei aanvullende uitgaven. Zullen er meer speculanten zijn die hun slag gaan slaan en/of zullen er nog meer rijke ouders komen die een appartement kopen voor nog meer studenten per stuk...
- Hoe lang houden hogescholen en universiteiten het vol met de huidige budgetten, kijkende naar de kosten voor de energie om alle gebouwen te onderhouden, het beveiligen van de digitale systemen en het vergoeden van de meerkosten die medewerkers dienen te maken? Dat kan betekenen dat ook de inflatie dient te worden doorberekend in de budgetten, maar ook in het wettelijk collegegeld voor de studenten. Is de overheid dit van plan...
- Studenten kunnen in bepaalde sectoren heel gemakkelijk een baantje vinden, en krijgen aldaar als gevolg van de schaarste aan werkkrachten een behoorlijk hogere uurvergoeding. Zullen ze om die redenen eerder kiezen voor het verdienen van de aanvullende financiering van het studentenleven...
- Het is totaal niet helder hoeveel mensen, inclusief studenten, werkzaam zijn in de 'corona-sector', dus bezig zijn met allerlei soorten activiteiten die voortvloeien uit de pandemie en het bestrijden ervan. Het gaat dan om het vaccineren, het testen, het beveiligen, het beheren van alle agenda's, het runnen van commerciële testbureaus, het begeleiden van de stromen mensen, noem maar op. Het levert tevens veel stageplekken op, maar ook het 'overlopen' van werknemers uit sterk getroffen sectoren laat zien hoe aantrekkelijk die 'corona-sector' is geworden. Maar als de pandemie uitdooft en die sector wordt afgebouwd, vaak letterlijk, waar gaan die groepen werkenden aan de slag en wat betekent het voor de betrokken studenten, stages en andere bezigheden...
- Het aantal buitenlandse studenten lijkt gelijk te blijven of zelfs hoger te worden. Maar het is nog niet helemaal helder in hoeverre een deel ervan aan onze instellingen 'op afstand' studeren – los van degenen die alleen maar een grens behoeven over te steken. Veel ervan, van ver weg, zie je nu niet in de grote studentensteden opereren. Ook zijn ze niet beschikbaar voor allerlei baantjes (en waarbij overigens klanten in de horeca klaagden over het feit dat ze alleen maar een bestelling kunnen plegen in het Engels). Hoe gaan allerlei sectoren acteren als ze gaan merken dat ook uit die hoek de mogelijkheden voor het inhuren van jongeren, tegen een leuke prijs, gaan opdrogen...

4 1000 tot 2000 euro, protesten en nu... en straks...

Er is een budget voor het compenseren van de studenten die onder het regime van het 'studievoorschot' hun schuld zagen oplopen op een wijze die onder het systeem van een studiebeurs te voorkomen zou zijn geweest. Op basis van een huidige berekening zou het per student een bescheiden bedrag zijn, rond de 1000 euro gemiddeld. De overheid kan wijzen op de soepelheid die wordt gebruikt voor het aflossen, met een lage rente, een plafond als het gaat om het deel van het salaris, de lengte van de periode die mag worden gebruikt... maar er zit veel te veel emotie achter het geheel.

Ook kan worden gewezen op het effect van inflatie op de relatieve hoogte van schulden, als de lonen wel daarvoor worden gecorrigeerd, maar dat is werken met lange-termijn-vergezichten voor jongeren die al te maken hebben met korte-termijn-problemen die we allemaal wel kennen.

Het is wachten op wat de overheid uit de hoge rekenhoed kan gaan toveren. Gaan de politici knokken voor een ruimer reparatiebeleid, samen met het incasseren van tegenvallers bij de spaartaks, het compenseren van stijgende energieprijzen, het gaan bezien op welke wijze de steun aan het bedrijfsleven en andere ondernemers in de vorm van leningen, uitstel van btw-betalingen en andere belastingen toch kan worden geïncasseerd, alsmede het bijdragen aan het behoud van de koopkracht van gepensioneerden.

Vraag: Wat betekent dit in de vorm van het doorschuiven van de overheidsschulden voor de jongeren als die straks die straks hun leven willen gaan vormgeven?